

כתובות פרק אחד עשר "אלמנה ניזונת"
מתוך "גמרא נוֹקָה"
על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

מקרא:

(כתובות צה, ב)

משנה:

אלמנה ניזונת מנכסי יתומים, מעשה ידיה שלהן, ואין חייבין בקבורתה (אם מתה); (שהרי) יורשיה = יורשי כתובתה - חייבין בקבורתה (יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל, ועליהן לקבורה, שהרי בעלה - תחת כתובתה חייב בקבורתה, עכשיו שאינו יורשה - היא תקבור עצמה).

גמרא:

איבעיא להו: 'ניזונת' תנן? או 'הניזונת' תנן?: 'ניזונת' תנן, וכאנשי גליל (היו כותבין) את תהא יתבת בביתי ומיתונא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי, ולא סגי דלא יהבי לה? או דלמא 'הניזונת' תנן (והכי קתני: אלמנה הניזונת מנכסי יתומים - מעשה ידיה שלהם כל זמן שהם רוצים לזונה), וכאנשי יהודה (היו כותבין) עד שירצו הירושין ליתן ליה כתובתיה, לפיכך אם רצו הירושין - נותנין לה כתובתה ופוטרינ אותה, ואי בעו לא יהבי לה?

(כתובות צו, א)

תא שמע: אמר רבי זירא אמר שמואל: מציאת אלמנה לעצמה; אי אמרת בשלמא 'הניזונת' תנן (וסתם לן תנא כאנשי יהודה) - שפיר (איכא לאוקמי להא דשמואל בשאינה ניזונת)! אלא אי אמרת 'ניזונת' תנן (וסתם לן כאנשי גליל, וליכא אלמנה שאינה ניזונת) - (אמאי מציאתה לעצמה?): ניהו (יורשים) כבעל: מה בעל מציאת אשה לבעלה - הכא נמי מציאת אשה ליורשים?! לעולם אימא לך 'ניזונת' תנן; טעמא מאי אמור רבנן 'מציאת אשה לבעלה' - דלא תיהוי לה איבה; הני [ליורשים] - תיהוי להו איבה (דעל כרחם זנים אותה; אבל מעשה ידיה שתקנו לבעלה תחת מזונות הוי ליורשים)!

אמר רבי יוסי בר חנינא: כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה (השנויות בפרק 'אף על פי' (פירוש הקונטרס מ"ה, לעיל נס, ב) 'שוחזת ואופה כו') - אלמנה עושה ליורשים, חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו (שהן מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר, כדאמרינן נמי בהא מסכתא (דף ד, ב) שאין נדה עושה אותן לבעלה).

אמר רבי יהושע בן לוי: כל מלאכות שהעבד עושה לרבו - תלמיד עושה לרבו, חוץ מהתרת מנעל (שהרואה אומר "עבד כנעני הוא").
אמר רבא: לא אמרן אלא במקום שאין מכירין אותו, אבל במקום שמכירין אותו לית לן בה.
אמר רב אשי: ובמקום שאין מכירין אותו נמי לא אמרן אלא דלא מנח תפלין, אבל מנח תפלין לית לן בה (שאין דרך עבדים להניח תפילין).

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המונע תלמידו מלשמשו - כאילו מונע ממנו חסד, שנאמר: (איוב ו, יד) למס מרעהו חסד [ויראת שדי יעזוב] (הממס עצמו מרעהו - ממס ממנו חסדים; ואית דמפקא לה מדכתיב לעיל מיניה [פסוק יג] ותושיה נדחה ממני, וסמין ליה למס מרעהו חסד).
רב נחמן בר יצחק אומר: אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר 'ויראת שדי יעזוב'.

אמר רבי אלעזר: אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה (ולא מפקינן מינה, ואף על גב דפסקינן הלכתא בפרק 'מציאת האשה' (לעיל ס, ב) ממקדקעי ולא ממטלטלי - הואיל ותפסה תפסה).

תניא נמי הכי: 'אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה'.

וכן כי אתא רב דימי, אמר: מעשה בכלתו של רבי שבתי שתפסה דסקיא (שק של עור, שקורין טשינ"א) מלאה מעות ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה.

אמר רבינא: ולא אמרן אלא למזוני, אבל לכתובה מפקינן מינה. מתקיף לה מר בר רב אשי: מאי שנא לכתובה, דממקרקעי ולא ממטלטלי - מזונות נמי ממקרקעי ולא ממטלטלי? אלא: למזוני מאי דתפסה תפסה - הכי נמי לכתובה. אמר ליה רב יצחק בר נפתלי לרבינא: הכי אמרינן משמיה דרבא, כוותיך.

אמר רבי יוחנן משמיה דרבי יוסי בן זימרא: אלמנה ששהתה שתיים ושלש שנים ולא תבעה מזונות - איבדה מזונות. השתא? שתיים איבדה - שלש מיבעיא? לא קשיא: כאן בעניה כאן בעשירה (היכולת בידה להמתין, הלכך אי נמי לא תבעה - לאו מחילה היא עד שלש שנים, אבל ענייה - מדלא תבעת - מחלתן); אי נמי כאן בפרוצה כאן בצנועה (בושה לבא לבית דין, הלכך בשתי שנים לאו מחילה היא). אמר רבא: לא אמרן אלא למפרע (אותן שתי שנים שעברו איבדה), אבל להבא יש לה. בעי רבי יוחנן: יתומים אומרים "נתננו" (דמי מזונות [לשנה הבאה] [עיי' תוס' ד"ה יתומים אמרו נתננו]) "והיא אומרת "לא נטלתי" - על מי להביא ראייה?

(כתובות צו, ב)
נכסי (הבעל) - בחזקת יתמי קיימי (והיא המוציאה מהם) ועל אלמנה להביא ראייה (ועליה להביא עדים שהודו יתומים בפניהם שלא קבלה, וכל זמן שלא תביא עדים לא תגבה) ? או דלמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי (שהרי נשתעבדו בתנאי בית דין) ועל היתומים להביא ראייה?
תא שמע, דתני לוי: 'אלמנה - כל זמן שלא ניסת (והיא באה לתבוע מזונות של שנים שעברו) על היתומים להביא ראייה; ניסת - עליה להביא ראייה' (דמשניסא אין הנכסים ברשותה).
אמר רב שימי בר אשי: כתנאי: 'מוכרת וכותבת' אלו למזונות מכרתי ואלו 'לכתובה מכרתי' (בשטרות המכירה שהיא כותבת ללקוחות - כותבת את המכור למזונות, וכשהיא מוכרת לגבוי כתובה - תפרש בתוך השטר) - דכרי דכי יהודה; דכי יוסי אומר: מוכרת וכותבת סתם, וכן כחה יפה (כדבעינן לפרושי); מאי? לאו בהא קמיפלגי: לרבי יהודה, דאמר: בעי לפרושי (הפירוש יפה לה) - סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי ועל האלמנה להביא ראייה (ואי לא פירשה מה לכתובה ומה למזונות, סוף כשתבא לתבוע - יאמרו לה "מה שמכרת לכתובה מכרת, וקבלת כתובתך", ואם תאמר להם: "אם כן תנו לי מזונות שאכלתי!" הם יאמרו: "נתננו לך מטלטלין תמיד במזונותיך", והם נאמנים), ורבי יוסי סבר: לא בעי לפרושי, נכסי בחזקת אלמנה קיימי (והיא תחזיק בהם לצורך מזונותיה וכתובתה) ועל היתומים להביא ראייה (לפיכך הסתם יפה לה, מפני לקוחות שלקחו שדות מבעלה: שאם יכלו כל נכסי היתומים - תחשוב כל מה שמכרה למזונות, ועל הלקוחות שלקחו מבעלה תחזור על כתובתה; שאם תפרש "לכתובה מכרתי" לא תוכל שוב לנתקן למזונות, ועל הלקוחות לא תחזור על מזונותיה, דתנן (גיטין פ"ה מ"ג, דף מח, ב) 'אין מוציאין ... למזון האשה והבנות מנכסים משעבדים'?)

ממאי? דלמא דכולי עלמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראייה, ורבי יהודה עצה טובה קא משמע לן: דלא ליקרו לה 'רעבתנותא' (הרואה שמוכרת אלו סבור שמוכרתן למזונות - מוציא עליה שם 'רעבתנותא', ושוב אין אדם נושא); דאי לא תימא הכי (דטעמא דרבי יהודה לאו משום נכסי בחזקת יתמי הוא), הא דבעי רבי יוחנן ('על מי להביא ראייה?' - נהי דמתניתא דפולוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי לא שמיע ליה - מתניתין מיהא שמיע ליה, שהמשנה נשנית תמיד בבית המדרש) - תפשוט ליה ממתניתין (דעל אלמנה להביא ראייה, דמתניתין נמי מצרכה לה לפרושי כרבי יהודה): [גלהן משנה ג, דף צב].
מוכרת למזונות שלא בבית דין וכותבת 'אלו למזונות מכרתי'?! אלא ממתניתין ליכא למשמע מינה, דעצה טובה קא משמע לן (דלא ליקרו לה 'רעבתנותא') - הכא נמי עצה טובה קא משמע לן; אי נמי דכולי עלמא נכסי בחזקת יתמי קיימי (היכא דאמרו יתומים "נתננו" - על אלמנה להביא ראייה, ואפילו הכי לרבי יוסי הסתם יפה לה לטריפת לקוחות שבחיי בעלה לכתובה, כמו שפירשתי וכדתי אביי קשישא), והיינו טעמא דרבי יוסי: כדאביי קשישא, דאמר אביי קשישא: משל דרבי יוסי למה הדבר דומה? - לשכיב מרע שאמר "תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי" - רצה בחובו נוטלן, רצה במתנה נוטלן;

(כתובות צו, א)

אם במתנה נוטלן - לא כך יפה כחו (שיוכל לטרוף לקוחות על החוב ולא יוכל לטרוף על המתנה - אף זו על המזונות לא תוכל לטרוף לקוחות ועל הכתובה תטרוף אותם; ואם מפני היתומים שלא יאמרו "הכל לכתובה מכרת, ונתקבלת כתובתיך" - יכולה היא להעמיד עדים שיראו את הנמכר למזונות, ואם תצטרך לכך יבאו ויעידו; ואת הנמכר לכתובה לא תודיע מפני הלקוחות) ? !

כיצד מוכרת?

אמר רבי דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא: מוכרת אחת לשנים עשר חדש (כדי מזונות של שנה תמכור יחד) ולוקח (לא ימסור לה כל המעות, אלא) מפרנס אחת לשלשים יום (דמי מזונות של חדש בחדש, שאם תינשא - יחזיר מה שבידו ליורשים); ורב יהודה אמר: מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. תניא כוותיה דרב הונא: 'מוכרת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום'. תניא כוותיה דרב יהודה: 'מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום'. אמר אמימר: הלכתא: מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. אמר ליה רב אשי לאמימר: דרב הונא מאי? אמר ליה: 'לא שמיע לי'. כלומר 'לא סבירא לי'.

בעו מיניה מרב ששת: מוכרת למזונות - מהו שתחזור ותטרוף לכתובה (אותם הקרקעות עצמן)?

קמיבעיא להו בדרב יוסף, דאמר רב יוסף: ארמלתא דזבין (שדה יתומים למזונות או לכתובה וקבלה עליה אחריות) - אחריות איתמי (אחריות הלקוחות חזרו על היתומים שהרי עליהן היה החוב), ובי דינא דזבין - אחריות איתמי;

- מאי? כיון דאחריות איתמי טרפא (והם יחזרו על היתומים)? או דלמא מצי אמרי לה "נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עילוך, אחריות דנפשך מי לא קבולי קבילת"? אמר ליה: תניתיה: 'מוכרת והולכת' (למזונות) עד כדי כתובתה (שלא יתגר קרקע ליורשים אלא שיעור כתובתה), (ואותו השאר) וסמך לה (יהא סמך לה) שתגבה כתובתה מן השאר (לגבות משם כתובתה), שמע מינה: שיירא - אין, לא שיירא - לא. ודלמא עצה טובה קא משמע לן, דלא ליקרו לה 'הדרינתא'? אם כן, ליתני 'גובה כתובתה מן השאר'; מאי 'סמך לה' - שמע מינה שיירא - אין, לא שיירא - לא.

איבעיא להו: זבין (מכר שדהו ואנו יודעים שהיה חפץ לקנות שדה פלוני או פרגמטיא פלונית באותן מעות) ולא איצטריכו ליה זוזי (שחזרו בהן המוכרים) - הדרי זביני או לא הדרי זביני?

תא שמע: דההוא גברא דזבין ארעא לרב פפא דאצטריכו ליה זוזי למיזבן תורי, לסוף לא איצטריכו ליה, ואהדריה ניהליה רב פפא לארעיה. רב פפא - לפנים משורת הדין הוא דעבד.

תא שמע: דההוא בצורתא (יוקר הבא בשערים פתאום) דהוה בנהרדעא; זבנינהו כולי עלמא לאפדנייהו (לקנות חטין). לסוף אתו חיטי! אמר להו רב נחמן: 'דינא הוא דהדרי אפדני למרייהו'.

התם נמי זביני בטעות הו, דאיגלאי מילתא דארבא בעקולי הוה קיימא (שעל ידי שגדל הנהר הוצרכו הספינות ללכת עקלקלות, ואילו ידעו המוכרים כן - לא היו מוכרים בתייהם, ומשעת מכירה הוה ליה טעות; אבל היכא דמכירה לאו בטעות הוא, כגון חזרו בהן מוכרי החיטין לאחר שמכרו אלו בתייהם, או שבאו חיטין ממקום אחר שעדיין לא נעקרו ממקומם - לא הדרי).

אי הכי היינו דאמר ליה רמי בר שמואל לרב נחמן 'אם כן נמצאת מכשילן לעתיד לבא' (דאי בעי לזבוני קרקע לא ימצאו קונים) !? אמר ליה: אטו כל יומא בצורתא שכיחא?

אמר ליה: אין, בצורתא בנהרדעא משכח שכיחא (וחיישין לדלמא אתו ארבי דקיימי בעקולי והדרי זבינייהו; שמע מינה: טעמא משום מקח טעות הוי, דאי בדאתו חטין ממקום קרוב או שבאו לאלו לבדם, דטעמא משום זבין ולא איצטריכו ליה זוזי הוה מידי דלא שכיח הוא, וליכא מכשול). והלכתא: זבין ולא איצטריכו ליה זוזי - הדרי זביני.

משנה:

אלמנה, בין מן האירוסין (שאין לה מזונות ומוכרת לכתובה) בין מן הנשואין (שהיא מוכרת למזונות) מוכרת שלא בבית דין.
רבי שמעון אומר: מן הנשואין (שהיא מוכרת למזונות) מוכרת שלא בבית דין (שאי אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיזדקקו לה בית דין), (אבל) מן האירוסין (שאין מכירתה אלא לכתובה) - לא תמכור אלא בבית דין, מפני שאין לה מזונות, וכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין.

גמרא:

בשלמא 'מן הנשואין' - משום מזוני;

(כתובות צז, ב)

אלא 'מן האירוסין' מאי טעמא (לא אטרחוה רבנן [לבא] לבית דין ככל שאר מוציאי שטר חוב)?

אמר עולא: משום חינא (שיהו בעליהן לחן בעיניהן ולא ימנעו הנשים מלינשא לאנשים).
רבי יוחנן אומר: לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין.
מאי בינייהו?

איכא בינייהו גרושה: למאן דאמר 'משום חינא' - גרושה נמי בעיא חן (תקנתא דמשום חינא, שהרי תקנת חכמים היא, ולא מאהבת האיש; הלכך מה לי אהובה מה לי שנואה); למאן דאמר 'לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין' - גרושה לא איכפת ליה.

תנן [להלן]: 'וגרושה לא תמכור אלא בבית דין': בשלמא למאן דאמר 'לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין' - גרושה לא איכפת ליה, אלא למאן דאמר 'משום חינא' - גרושה נמי בעיא חן?!
הא מני? - רבי שמעון היא (דלית ליה חינא, דגבי אלמנה מן האירוסין נמי - משום דלכתובה קא מזבנה, אמר: לא תמכור אלא בבית דין).

אי רבי שמעון - הא תנא ליה רישא: 'מן האירוסין לא תמכור כו'?

מהו דתימא 'אלמנה מן האירוסין' - הוא, דלא נפיש חן דידה (שלא היתה לה חובת ביאה ולא ירע בעיני הנשים אם הוטרחה זו), אבל גרושה, דנפיש חן דידה, אימא תיבעי חן (ואפילו לרבי שמעון)?

הא - נמי תנינא (בסיפא דמילתיה דרבי שמעון): 'כל שאין לה מזונות נלא תמכור אלא בבית דין' - לאתויי מאי? לאו לאתויי גרושה (מן הנשואין); דאי מן האירוסין - הא אשמעינן אלמנה, וכל שכן גרושה)?

לא, לאתויי מגורשת ואינה מגורשת (ומן האירוסין, ולא לאשמעינן דלא תמכור לכתובתה אלא בבית דין, דהא מאלמנה שמעינן לה, אלא אגב אורחיה אשמעינן: דמגורשת ואינה מגורשת, כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לו ברשות הרבים - אין לה מזונות מן היתומים אם מת), כדרבי זירא (דאמר בעלה חייב במזונותיה), דאמר רבי זירא: כל מקום שאמרו 'מגורשת ואינה מגורשת' - בעל חייב במזונותיה (בחיינו אשמעינן מתני' דדוקא בחיינו משום דמעובבת בשבילו להנשא; אבל לאחר מיתה לא, דדלמא גרושין הוו, ואין לה מזונות; דמספיקא לא מפקינן ממונא).

תא שמע: 'כשם שמוכרת שלא בבית דין - כך יורשיה = יורשי כתובתה' (יורשי כתובתה גרסינן ולא גרסינן 'יורשי') מוכרים שלא בבית דין.
בשלמא למאן דאמר 'לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין' כי היכי דאיהי לא ניחא ליה דתתבזי - יורשיה נמי לא ניחא ליה דליבזו; אלא למאן דאמר 'משום חינא' - 'יורשיה' מאי חן איכא (הרי הנטרחים לבית דין אנשים הן)? תרגמה עולא: כגון שירשתה בתה או אחותה (דמשום דידה בעינן תקנתא שלא תמשך מלהנשא).

משנה :

מכרה כתובתה או מקצתה, משכנה כתובתה או מקצתה, נתנה כתובתה לאחר או מקצתה - לא תמכור את השאר אלא בבית דין (רבי שמעון קאמר לה, דאמר: אין מוכרת שלא בבית דין אלא למזונות; וזו - מכיון שגבתה מקצתה - אין לה מזונות; והכי מוקי לה בגמרא כרבי שמעון).

וחכמים אומרים: מוכרת היא (לכתובתה) אפילו ארבעה וחמשה פעמים (אפילו לפרקים), (ואף על פי כן) ומוכרת (בינתיים) למזונות שלא בבית דין וכותבת (בשטר המכירה) 'למזונות מכרתי' (משום עצה טובה כדאמר לעיל). וגרושה לא תמכור (לכתובתה) אלא בבית דין (למאן דאמר טעמא משום 'אינו רוצה שתתבזה כו' - הא לא איכפת ליה, ודברי הכל היא; ולמאן דאוקי טעמא משום חינוך, הא - רבי שמעון היא).

גמרא :

מתניתין (תנא קמא דמתניתין) מני ?

רבי שמעון היא, דתניא [תוספתא כתובות פרק יא הלכה א (ליברמן)]: 'מכרה כתובתה (כולה), משכנה כתובתה, עשתה כתובתה אפותיקי לאחר - אין לה מזונות' (אבל מכרה מקצתה יש לה מזונות) - דכרי רבי מאיר; רבי שמעון אומר: אף על פי שלא מכרה ולא משכנה כתובתה אלא מחציתה - אבדה מזונותיה' למימרא דרבי שמעון סבר דלא אמרינן 'מקצת כסף ככל כסף' (מוהר הבתולות שיש לה עדיין עליהם - הרי הוא ככולו ויתן לה מזונות), ורבנן סברי אמרינן 'מקצת כסף ככל כסף' ? הא איפכא שמעינן להו, דתניא: ' (ויקרא כא, ג) והוא אשה בבתוליה [יקח] - פרט לבוגרת, שכלו בתוליה (ולא אמרינן 'מקצת בתולים ככל הבתולים') - דכרי רבי מאיר; רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין בבוגרת'.

התם - בקראי פליגי: רבי מאיר סבר 'בתולה' (אי הוה כתיב 'והוא אשה בתולה יקח') - אפילו מקצת בתולים; 'בתוליה' - עד דאיכא כולהו בתולים; 'בבתוליה' - בכדרכה אין, שלא כדרכה - לא (במקום בתולים הקפיד הכתוב, אבל נבעלה שלא כדרכה והיא נערה - כשרה לכהן גדול). רבי אלעזר ורבי שמעון סברי: 'בתולה' - שלמה משמע; 'בתוליה' - אפילו מקצת בתולים;

(כתובות צח, א)

'בבתוליה' - שיהו כל בתוליה קיימין (לענין בעילה), בין בכדרכה בין שלא כדרכה (שלא נבעלה אפילו שלא כדרכה).

ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה (ולא היה בו שיעור כתובתה), קתבעה מזוני. אתאי לקמיה דרבא. אמר להו ליתמי: זילו הבו לה מזונות: לית דחש להא דרבי שמעון דאמר 'לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף'.

שלח ליה רבה בריה דרבא לרב יוסף: מוכרת שלא בבית דין - צריכה שבועה (שלא גבתה יותר) או אין צריכה שבועה? ותבעי לך [האם צריכה] הכרזה?

אמר ליה: הכרזה לא קמיבעיא לי, דאמר רבי זירא אמר רב נחמן: אלמנה ושמה לעצמה (לקחה שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה) לא עשתה ולא כלום' (ואם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חזרין ונוטלין אותה) - היכי דמי? אי דאכרוז - אמאי 'לא עשתה ולא כלום'? אלא - לאו דלא אכרוז, ו'לעצמה' - הוא ד'לא עשתה ולא כלום', הא לאחר - מה שעשתה עשתה [ואין צורך באכרזה] ?

לעולם דאכרוז, ודאמרי לה: "מאן שם ליך" (ממי קבלת מכירה זו? לא מבית דין ולא מיתומין?) (לפיכך לא יצא הקרקע מרשות היתומין; אבל היכא דשמת לאחרני - נפק מרשות הירורשין, שהרי נתנו לה חכמים רשות למכור!)

כי האי דהווא גברא דאפקידו גביה כיסתא (מספוא; לשון אחר כסיתא: גרס עצי אלמוגים שקורין קורא"ל) דיתמי; אזל שמה לנפשיה בארבע מאה זוזי. אייקר, קם בשית מאה. אתא לקמיה דרבי אמי. אמר ליה 'מאן שם לך'? והלכתא צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה.

[ונראה שהסבה היא שאין אדם שם לעצמו.]

משנה :

אלמנה שהיתה כתובתה מאתים, ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה - נתקבלה כתובתה (דאמרין לה: את אפסדת).
היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה - מכרה בטל (שאותו דינר אין לה רשות למכור; נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה); אפילו היא אומרת "אחזיר דינר ליורשין" - מכרה בטל.
רבי שמעון בן גמליאל אומר: לעולם מכרה קיים (והיא תחזיר את הדינר ליורשין, דמה הפסידת?) עד שתהא שם (באונאה) כדי שתשייר בשדה בת תשעה קבין (כדי שאילו לא היתה האונאה - היה משתייר בשדה בת תשעה קבין; או האונאה עצמה תשעה קבין, והוא הדין אם נשאר ליתומים שם לבד האונאה תשעה קבין; דכיון דיש ליתומים קרקע שם כשיעור שדה - יאמרו לה "אין רצוננו למכור קרקע הראוי לנו"; אבל אם אין האונאה ראויה להצטרף לכדי שדה - לא הפסידתן כלום) ובגנה בת חצי קב (שזה שיעור גנה), וכדברי רבי עקיבא (ששמענו ממנו במקום אחר): בית רובע (הוא שיעור גנה);
היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה - של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים.

גמרא :

מאי שנא 'שוה מאתים במנה', דאמרי לה 'את אפסדת' - שוה מנה במאתים נמי תימא "אנא ארווחנא"?!
אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה:

(כתובות צח, ב)

כאן שנה (במשנתינו למדנו) רבי: הכל לבעל המעות (השולח שלוחו לשוק לסחורה ולקח בזול - הכל לבעל המעות, ולא מצי למימר "אנא ארווחי"), כדתניא (דאיכא פלוגתא דתנאי בהא מילתא ומסקנא שמעינן דבדבר שאין לו קצבה - אית ליה לרבי יוסי 'הכל לבעל המעות', וסתם לן רבי במתניתין דהכא כרבי יוסי, דמתניתין נמי דבר שאין לו קצבה הוא, דכל קרקע נמכר באומדן זה בפחות וזה ביוקר) (בתוספתא דמסכת דמאי היא [פרק ח הלכה ג (ליברמן)]): 'הוסיפו לו אחת יתירה - הכל לשליח, דברי רבי יהודה; רבי יוסי אומר: חולקין.'
והתניא: 'רבי יוסי אומר: הכל לבעל המעות'!!? אמר רמי בר חמא: לא קשיא: כאן בדבר שיש לו קצבה (כגון קטנית הנמכר בחנות במדה: מלא כלי בפרוטה; אם הוסיפו אחת יתירה - חולקין, דמתנה הואי - יש לומר לשליח נתנה, ויש לומר לבעל מעות נתנה); כאן בדבר שאין לו קצבה (כגון טלית וחלוק וירק הנמכרים באומדן; פעמים מוותר למכור בזול ופעמים בצמצום - הכל לבעל מעות, שאין כאן מתנה אלא מכר).
אמר רב פפא: הלכתא: דבר שיש לו קצבה - חולקין; דבר שאין לו קצבה - הכל לבעל המעות.
מאי קא משמע לן?
שינויא דשנינן [תירוצו של רמי בר חמא] - שינויא הוא.

איבעיא להו: אמר ליה (לשלוחו) "זבין לי ליתכא (מכור משדותי בית חצי כור)" ואזל וזבין ליה כורא - מאי?: מוסיף על דבריו הוא, וליתכא מיהא קני (לוקח, ואם בא בעל הבית לחזור אינו חוזר)? או דלמא מעביר על דבריו הוא, וליתכא נמי לא קני?
אמר רב יעקב מנהר פקוד משמיה דרבינא: תא שמע [מעליה פ"ו מ"א]: 'אמר בעל הבית לשלוחו "תן להן חתיכה (מבשר שיש לי בכלי) לאורחין" והוא אומר "טלו שתיים (שתיים כל אחד מכם)", והן נטלו שלש (ולבסוף נמצא בשר של הקדש) - כולן מעלו (בעל הבית מעל: שהאחת היתה מדעתו; והשליח מעל בשניה, והאורחין בשלישית)'; אי אמרת בשלמא 'מוסיף על דבריו הוי' - משום הכי בעל הבית מעל, אלא אי אמרת 'מעביר על דבריו הוי' - בעל הבית אמאי מעל? והתנן [שם]: 'השליח שעשה שליחותו - בעל הבית מעל; לא עשה שליחותו - שליח מעל'!!?
הכא במאי עסקינן?: - דאמר להו "טלו אחת מדעתו של בעל הבית (והרי עשה בה שליחות) ואחת מדעתי", ושקלו אינהו תלת.
תא שמע [ממשנתנו]: 'היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה - מכרה בטל' מאי? לאו דזבין שוה מנה ודינר במנה ודינר (שלא היה במנה ודינר שום טעות), ומאי 'במנה' (דקתני) - מנה שלה (כלומר: בשביל מנה שהיה לה להתקבל מכרה שוה מנה ודינר ובשויו), ומאי 'אפילו' [במשנה: אפילו היא אומרת "אחזיר דינר ליורשין" - מכרה בטל] (פשיטא דעל כרחך של יתומים הוא) - אפילו

היא אומרת "אחזיר את הדינר ליורשים בדינר מקרקעי (אחזיר ואקנה מן הלוקח שוה הדינר ואחזירנו להם)" וקתני 'מכרה בטל'!
אמר רב הונא בריה דרב נתן: לא, בדאוזיל (ומשום הכי מכרה בטל: דטעתה שמכרה שוה מנה ודינר במנה).

(כתובות צט, א)

הא מדסיפא בדאוזיל - הוי רישא בדלא אוזיל (דתרתי בדאוזיל למה לי לאשמועינן), דקתני סיפא: 'היתה כתובתה ארבע מאות זוז מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה: של אחרון מכרה בטל, ושל כולן מכרן קיים'!
לא, רישא וסיפא בדאוזיל, וסיפא - הא קא משמע לן: טעמא דאוזיל בדיתמי (שלא היה לה עוד עליהם כלום, שהרי באחרון טעתה), אבל בדידה (כגון שטעתה אצל אחד מן הראשונים שהיה הטעות עליה, שהרי יש לה עוד לגבות ולמכור מהן) - מכרה קיים (דאין אונאה בקרקעות, וכל שכן שאין כאן שטות שיעור אונאה).
הא - מדרישא שמעת מינה: 'היתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה - נתקבלה כתובתה' (ולא אמרינן מכרה בטל)! מהו דתימא 'התם הוא דאיסתלקא לה (במכירה ראשונה) מהאי ביתא לגמרי (וליא למיגזר מיד)' , אבל הכא (דבמכירה ראשונה לא איסתלקא לה) - ניגזור מנה ראשון (אימא אס טעתה במנה ראשון נמי יהא מכרה בטל) אטו מנה אחרון (דלא ניתי למימר 'מכרה קיים') - קא משמע לן (דאפילו הכי דוקא דטעתה במנה אחרון, אבל במנה ראשון מכרה קיים).

ואיכא דאמרי: הא - לא תיבעי לך 'היכא דאמר ליה "זיל זבין לי ליתכא" וזבין ליה כורא', דודאי מוסיף על דבריו הוי, כי תיבעי לך 'דאמר ליה "זיל זבין לי כורא" ואזיל וזבין ליה ליתכא' - מאי?: מי אמרינן אמר ליה "דטבא לך עבדי לך, דאי לא מצטרכי לך זוזי (ותתחרט במכירתך) לא מצית הדרת ביה (לא היית יכול לחזור אם מכרתה)"? או דלמא אמר ליה "לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי"?
אמר רבי חנינא מסורא: תא שמע [מעילה פ"ו מ"ד]: 'נתן לו דינר של זהב (שוה עשרים וחמשה דינרין כסף, כדאמרינן ב'הזהב' (בבא מציעא מד, ב), והם ששה סלעים), ואמר לו: "הבא לי חלוק", והלך והביא לו בשלש (סלעים) חלוק (דהוי דומיא ד'זבין לי כורא וזבין ליתכא", שהרי צוהו למכור [נ"ל צ"ל 'למסור'] כל הדינר בחלוק) ובשלש טלית - שניהם מעלו'; אי אמרת בשלמא שליח כי האי גוונא 'עושה שליחותו ומוסיף על דבריו הוי' - משום הכי בעל הבית מעל, אלא אי אמרת 'מעביר על דבריו הוי' אמאי מעל (אע"ג דליכא למימר הכא טעמא דאפושטי שטרי, מיהו אי בעלמא 'מעביר על דבריו הוי' - על כרחין לא עשה שליחותו)!
הכא במאי עסקינן? דאייתי ליה שוה שש (דהוה ליה 'עשה שליחותו': דחלוק בת שש אמר ליה) בשלש.

אי הכי - שליח אמאי מעל?

אטלית (שהסלעים האחרונים מדעתו הוציאם ולא מדעת בעל הבית).

אי הכי - אימא סיפא: 'רבי יהודה אומר: אף בזה בעל הבית לא מעל מפני שיכול לומר 'חלוק גדול הייתי מבקש ואתה הבאת לי חלוק קטן ורע'!
מאי 'רע'? רע בדמים (שקנאו בדמים מועטים והוא צוהו לקנותו בשש); (ואי תימא מאי אכפת ליה?) דאמר ליה: "אי אייתית לי בשית - כל שכן (דמרווחא טפי) דהוה שוה תרתי סרי (סלעים גדולים שהלוקח הרבה ביחד מחלי גביה טפי)"!

דיקא נמי (ד'רע' דקאמר רבי יהודה - 'רע בדמים' קאמר, ובדאייתי ליה שוה שש), דקתני 'מודה רבי יהודה בקטנית (מדקתני מודה בקטנית', דהתם לא מצי למימר 'כל שכן דאי מיייתית בדינר זהב היה שוה יותר מכפלים' דהוה מחלי גבך טפי) ששניהם מעלו,

(כתובות צט, ב)

שהקטנית בסלע וקטנית בפרוטה (שהקטנית בסלע היא קטנית בפרוטה לפי חשבון פרוטות בסלע, דמשום דזבין טפי - לא מחלי גביה, כדמסיים ואזיל 'באתרא דמזבני בכני') - שמע מינה.
[לפיכך עושה שליחותו הוי, וברור שטעמו של רבי יהודה לעיל - שפטר את בעל הבית שבקש לקנות בשש - הוא משום שאילו קנו בשש היה מרויח מקניה בסכום גדול יותר, ולפיכך מעביר על דבריו הוי].
היכי דמי [המסחר בקטנית]? אילימא באתרא דמזבני בשומא (באומד) - היכא דיהיב ליה סלע מוזלי גביה טפי?!

אמר רב פפא: באתרא דכילי בכני, דאמר ליה 'כנא כנא בפרוטה (אם אתה חפץ יותר - שלח עוד וקח; ואם רישא 'חלוק רע' ממש קאמר, שאינה שוה אלא שלש, ודכוותה גבי קטנית: דאמר ליה "הבא לי בסלע פולין" והביא לו בחצי סלע כשוה חצי סלע, ובחצי סלע אחר הביא לו מין אחר - אמאי מעל בעל הבית? לימא ליה "לשוה סלע הייתי צריך פולין"!').

תא שמע [ממשנתנן]: 'היתה כתובתה ארבע מאות זוז, מכרה לזה במנה ולזה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה - של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים' (והא הכא דלזבני בארבע מאה שדרה, ומכרה לדאשון במנה, דהיינו "זבין לי כורא" וזבין ליה ליתכא) [ונלמד מכאן שאם מכר בפחות - מכרו קיים]! [אין מכאן ראייה] כדאמר רב שישא בריה דרב אידי [להלן]: בקטיני (לא) היו שדות הללו יחד ואין ראויין לאדם אחד, דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח) [ואין רגילים למכור שדות קטנים כאלה בבת אחת, אלא מוכרים אותם אחד אחד]; - הכא נמי [במשנתנן] בקטיני [ולכן היתה צריכה למכור שדה שדה, וכל מכירה בפני עצמה היתה מותרת].

פשיטא אמר (לשלוחו): "מכור לי בית כור משדותי" לאחד ולא לשנים" - האמר ליה "לאחד ולא לשנים" (ואפילו אם תמצא לומר 'זבין לי כורא וזבין ליה ליתכא - מכרו קיים', הכא בטל, דגלי דעתיה דקפיד באפושי שטרי); אמר ליה, לאחד" סתמא (ולא פירש "ולא לשנים") - מאי (מי הוי גלוי דעתא או לא)?

רב הונא אמר: "לאחד" = ולא לשנים; רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרויהו: "לאחד" = ואפילו לשנים, "לאחד" = ואפילו למאה (דלאו אורחיהו דאינשי דקפדי, והאי נמי לא קפיד, אלא אורחא לאישתעווי הכי; ואי הוה קפיד - הוה מפרש ליה "ולא לשנים").

אי קלע רב נחמן לסורא; עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא, אמרו ליה: כי האי גוונא מאי?

אמר להו: "לאחד" = ואפילו לשנים, "לאחד" = ואפילו למאה.

אמרו ליה: אף על גב דטעה שליח (ומכר בזול, נימא נמי דמקחו קיים)?

אמר להו: דטעה שליח לא קאמינא.

אמרו ליה: והאמר מר 'אין אונאה לקרקעות' (ומשנה היא בפרק 'הזהב' נבא מצינא פ"ד מ"ט)?

הני מילי היכא דטעה בעל הבית, אבל טעה שליח אמר ליה: "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי".

ומנא תימרא דשאני בין שליח לבעל הבית?

דתנן [תרומו פ"ד מ"ד]: 'האומר לשלוחו "צא ותרום" - תורם כדעת בעל הבית' (כפי מה שהוא מכיר בו: אם עין יפה - אחד מארבעים, ואם עין רעה - אחד מששים), ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית - תורם כבינונית, אחד מחמשים; פייחת עשרה (שתרם אחד מארבעים) או הוסיף עשרה (אחד מששים) - תרומתו תרומה (דאמר ליה "בהכי אמדתיך") ואילו גבי בעל הבית תניא: 'תרם ועלה בידו אפילו אחד מעשרים - תרומתו תרומה' (והכא תניא 'פייחת עשרה תרומתו תרומה' - אבל טפי לא).

תא שמע [ממשנתנן]: 'היתה כתובתה ארבע מאות זוז, מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון שוה מנה ודינר במנה - של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים' (ואי 'אפושי שטרי' - קפידא היא, נהי נמי דיתומין לא גלו דעתייהו - אנן מיהא דיד יתומין בעינן למיהוי, אית לן למימר מכרן בטל)!? אמר רב שישא בריה דרב אידי: בקטיני.

משנה:

שום הדיינין שפייחתו שות [ששית, אחד משש] או הוסיפו שות - מכרן בטל.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: [אפילו ביותר משותות] מכרן קיים: אם כן מה כח בית דין יפה! אבל אם עשו אגרת בקורת ('הכרזה'; ולשון

ב'קורת': שמבקרים אותה בני אדם על ידי הכרזה) ~~בנייה~~¹ אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה² - מכרן קיים.

גמרא:

איבעיא להו: של יח (דטעה) כמאן (כמאן דיינינן ליה? כאלמנה דיינינן ליה, שבטעות כל דהו בטל, כדתנן *שוה מנה ודינך במנה מכרה בטל* או כדינינן הוא, ועד דטעה בשותות [לפי חכמים])?

(כתובות ק, א)

רבא אמר רב נחמן: של יח כדינינן; רב שמואל בר ביסנא אמר רב נחמן: כאלמנה:

רבא אמר רב נחמן: של יח כדינינן: מה דיינינן לאו לדידהו (לאו לצורך עצמן מוכרים) - אף של יח נמי לאו לדידהו, לאפוקי אלמנה, לדידהו. רב שמואל בר ביסנא אמר רב נחמן: כאלמנה: מה אלמנה יחידה אף של יח יחיד, לאפוקי בית דין, דרבים נינהו. והלכתא של יח כאלמנה [ומעשה השליח - המכר - בטל, בטעות קטנה]. ומאי שנא מהא דתנן: *'האומר לשלוחו "צא ותרום" תורם כדעת בעל הבית, ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית תורם כבינונית: אחד מחמשים; פחת עשרה או הוסיף עשרה - תרומתו תרומה'* [ומעשה השליח - התרומה - קיים]?

התם - כיון דאיכא דתורם בעין רעה ואיכא דתורם בעין יפה, אמר ליה: "להכי אמדתיך", אבל הכא [בקרקע] - טעותא הוא, אמר ליה [השולח לשליח]: לא איבעי לך למיטעי.

אמר רב הונא בר חנינא אמר רב נחמן: הלכה כדברי חכמים [עד טעות בשותות קיים המכר, יותר בטל].

ולית ליה לרב נחמן 'מה כח בית דין יפה'? והאמר רב נחמן אמר שמואל: יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן - בית דין מעמידין להן אפוטרופוס (לכל אחד ואחד מן הקטנים) ובוררין להם (כל אפוטרופוס לתינוק שלו) חלק יפה; הגדילו יכולין למחות, ורב נחמן ידידה אמר: הגדילו - אין יכולין למחות: אם כן מה כח בית דין יפה? לא קשיא: הא דטעו, הא דלא טעו.

אי דלא טעו (למה ימחו) - במאי יכולין למחות?

ברוחות (כגו: "טוב לי ליטול חלקי במזרח שיש לי אצלה שדה שנפלה לי מבית אבי אמי").

כי אתא רב דימי, אמר: מעשה ועשה רבי כדברי חכמים. אמר לפניו פרטא בנו של רבי אלעזר בן פרטא בן בנו של רבי פרטא הגדול: "אם כן מה כח בית דין יפה"? והחזיר רבי את המעשה (דנראה בעיניו טעם הגון מה ששינינו במשנתנו 'אם כן מה כח בית דין יפה').

רב דימי מתני הכי, רב ספרא מתני הכי: מעשה וביקש רבי לעשות כדברי חכמים; אמר לפניו פרטא בנו של רבי אלעזר בן פרטא בן בנו של רבי פרטא הגדול: 'אם כן מה כח בית דין יפה'!! לא עשה רבי את המעשה.

לימא בהא קמיפלגי (רב דימי ורב ספרא): מר (רב דימי) סבר 'טעה בדבר משנה (דיין הטועה בדבר המשנה: שלא עשה כמשנה) - חוזר' (ולא אמרין 'מה שעשה עשוי וישראל מביתו' אלא בטועה בשיקול הדעת, כמו שמפורש בסנהדרין; והאי נמי דבר משנה הוא: שאף על פי שנחלקו חכמים על רבן שמעון - הרי נתן טעם לדבריו!) ומר (רב ספרא, שאינו שונה 'עשה' ו'החזיר') סבר 'אינו חוזר' (אם עשה - לא היה יכול לחזור)!

לא, דכולי עלמא 'טעה בדבר משנה חוזר', ומר סבר הכי הוה מעשה, ומר סבר הכי הוה מעשה.

אמר רב יוסף: ארמלתא דזבינה - אחריות איתמי (אם נמצאת השדה גזולה או משועבדת לאחר, וטרפה מן הלוקח בחובו, חוזר הלוקח על היתומים, שהאלמנה - שליח של יתומים היתה), ובית דין דזבין (שדה יתומים למזון האשה והבנות) - אחריות איתמי. פשיטא!

אלמנה לא איצטריכא ליה, כי איצטריך ליה בי דינא: מהו דתימא:

¹ במשניות המלה ביניהן איננה, ואף הגמרא אינה מפרשת מילה זו, וגם אין לה מובן!

² לפי כסף משנה הלכות מלוה ולוה פ"ב - אמנם אין אונאה בקרקעות, אך רק עד מחצה כמו כאן, והכרעת הגמרא כאן.

(כתובות ק, ב)
כל דזבין מבי דינא אדעתא למיפק ליה קלא הוא דזבין (לפי שהן מוכרים
בהכרזה ובטוח הלוקח שאילו היו עליה עסיקין היו יוצאין ומערערין הלכך שלא באחריות הוא לוקח [כלומר:
הוא מִן־תֵּר על האחריות של המוכרים]) - קא משמע לן.

רשב"ג אומר [מכרן קיים: אם כן מה כח בית דין יפה!]:
ועד כמה? אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת: עד פלגא.
תניא נמי הכי: 'אמר רבן שמעון בן גמליאל: בית דין שמכרו שוה
מאתים במנה או שוה מנה במאתים - מכרן קיים.'
אמר אמימר משמיה דרב יוסף: בית דין שמכרו בלא הכרזה - נעשו
כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין (ואין אומדין מה שעשה עשוי וישלם מביתו, אלא הדרי
זבין).

'נעשו' (בתמיה)? (הא) ודאי טעו (בדבר השנוי במשנה), דתנן [נרכין פ"ו מ"א]: 'שום
היתומין שלשים יום, ושום ההקדש (גזבר המוכר קרקע של הקדש) שלשים יום
(מושכים ימי הכרזה), ומכריזין כבקר ובערב!'
אי מההיא - הוה אמינא: הני מילי [שמכריזין] - שליח, אבל בית
דין - לא! [ולכן אין ראיה משם, ולכן] קא משמע לן [אמימר משמיה דרב
יוסף שבית דין 'נעשה' כמי שטעו בדבר משנה].

איתיביה רב אשי לאמימר [כתובות פ"א מ"ח]: 'שום הדיינין שפחתו שתות
או הותירו שתות - מכרן בטל'; הא שוה בשוה - מכרן קיים; מאי?
לאו דלא אכרוז?
לא, בדאכרוז.

הא מדסיפא [של המשנה] בדאכרוז - הוי רישא [בו מחלוקת תנא קמא ורבן
שמעון בן גמליאל] בדלא אכרוז! דקתני סיפא: 'אם עשו אגרת בקורת
- אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה - מכרן
קיים!'

אלא לעולם בדלא אכרוז, ולא קשיא: כאן בדברים שמכריזין
עליהן, כאן בדברים שאין מכריזין עליהן.
ואלו הן דברים שאין מכריזין עליהן: העבדים והמטלטלין
והשטרות (שמוכרין שטר חוב של יתומים לאחרים).
עבדים טעמא מאי? שמא ישמעו ויברחו;
מטלטלין ושטרות - שמא יגנבו (כשנאספין לראותם כדי ללוקחם).

ואיבעית אימא: כאן בשעה שמכריזין (כדמפרש: שיש שעה שאין פנאי להמתין משך ימי
הכרזה, כגון: לכרגא ולמזוני ולקבורה) כאן בשעה שאין מכריזין, דאמרי נהרדעי:
לכרגא (לפרוע למלך כסף גולגולת היתומים) למזוני ולקבורה - מזבנינן בלא
אכרזתא.

ואיבעית אימא: כאן במקום שמכריזין כאן במקום שאין מכריזין,
דאמר רב נחמן: מעולם לא עשו אגרת בקורת בנהרדעא.
סבור מינה משום דבקיאי בשומא. אמר ליה רב יוסף בר מניומי:
לדידי מיפרשא לי מיניה דרב נחמן: משום דקרו להו 'בני אכלי
נכסי דאכרזתא' (גנאי וחרפה היא להם כשקונים נכסים שבית דין מוכרין, לפי שמחמת דוחק,
שהנושה לוחץ את היתומים או את הלזה - לוקחים הלקוחות בזול, ומבזין אותן, וקורין להן 'אוכלי שדות
הכרזה').

אמר רב יהודה אמר שמואל: מטלטלין של יתומים - שמין אותן
ומוכרין אותן לאלתר (סמוך למיתת אביהן שלא ירקבו).
רב חסדא אמר אבימי: מוכרין אותן לשווקים.
ולא פליגי: הא דמיקרב שוקא (יומא דשוקא) הא דמרחק שוקא.

רב כהנא הוה בידיה שכרא [שֶׁכָּר] דרב מרשיא בר חילקאי יתמא;
שהייה עד ריגלא, אמר: אף על גב דנפל ביה איצצתא (טעם הקרוב להחמיק;
איגרו"ם בלע"ז) - מייתי זוזא חריפא (ממהר לבאף לפי שהכל צריכין לכך ומביאין מעות,
ואין מקיפין להן באשראי).

רבינא הוה בידיה חמרא דרבינא זוטי יתמא, בר אחתיה; הוה
לדידיה נמי חמרא; הוה קמסיק ליה [היה מוביל את היין שלו] לסיכרא
(שם מקום) [להרויח יותר]. אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: מהו

לאמטויי בהדן [שאשלח את היין של היתום עם שלי, להרויח יותר] (שיש לחוש שלא תטבע הספינה)?
אמר ליה: זיל [לך וקח את היין של היתום אתך], לא עדיף מדידך.

משנה :

הממאנת, השניה (שניה לעריות, שהן מדברי סופרים המפורש ביבמות בפרק שני (כא,א)) והאילונית :

אין להן כתובה (ממאנת - משום דמעצמה יוצאה; שניה - קנסא דרבנן הוא, כדאמרינן ביבמות בפרק 'יש מותרות' (פח,ב); מפני שהיא מרגילתו לנושאה: שאינה מפסדת כלום בנשואין, שאינה נפסלת בהן, וולדה כשר; איילונית - משום דמקח טעות הוא);

ולא פירות (דין פירות, והוא פירקונה שתקנו חכמים תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל - אין לה; ואם נשבית אינו חייב לפדותה, דתנאי כתובה ככתובה, וכיון דאין לה כתובה - אין לה תנאי כתובה).

[ואית דאמרי: כלומר: אף לא פירות: אם אכלן - אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל, ואף על גב דקיימא לן בפרקין דלעיל (מז,ב) 'תקנו פירקונה תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל', כדתנן [פ"ד מ"ח; דף נא,א]: 'לא כתב לה "אם תשתבאי אפרקיןך" - חייב לפדותה', והאי לא קרינן בה 'ואותביןך לי לאיתנו' - אפילו הכי לא ישלם פירות, דתנאי כתובה ככתובה: כי היכי דקנסוה רבנן דלא גביא נכסי צאן ברזל שהכניסה לו משלה בתורת כתובה - קנסוה נמי דלא תגבה מיניה פירות שאכל בתנאי כתובה של פירי, שהוא תנאי בית דין, שאינו כתוב בשטר הכתובה, ואף דין פירות];

ולא מזונות (וכן מזונות נמי תנאי כתובה ניהו; ולקמן בפרק בתרא (קז,ב) אמרינן: 'ציצא אמרו "ממאנת אין לה מזונות"? אי אתה יכול לומר ביושבת תחתיו, שהרי בעלה חייב

במזונותיה, אלא שאם הלך למדינת הים ולזוזה ואכלה ועמדה ומיאנה - אינו משלם');

ולא בלאות (שחקי בגדים שהביאה לו בשומא, ולבשן הוא - אינו מחזירן לה ביציאתה);

אם מתחלה נשאה לשם אילונית - יש לה כתובה; אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר - יש להם כתובה (אלמנה לכהן גדול יש לה כתובה מפני שהיא פסולה, וולדה פסול על ידי נשואין - לפיכך אינה מרגילתו, אלא הוא מרגילה ומשדלה לינשא לו - לפיכך קנסו אותו ליתן כתובה).

גמרא :

רב תני 'קטנה יוצאה כגט אין לה כתובה (קסבר אין נישואי קטנה אלא כמפותה בעלמא), וכל שכן ממאנת';

שמואל תני 'ממאנת אין לה כתובה, אבל יוצאה כגט יש לה כתובה' ואזדא שמואל לטעמיה, דאמר שמואל 'ממאנת אין לה כתובה, יוצאה כגט יש לה כתובה; ממאנת לא פסלה מן האחין (שמותרת לקרוביו כאנוסה

וכמפותה דתנן (יבמות פ"א מ"א; דף צ"א,א): 'נשוא אדם אנוסת אביו כר' ולא פסלה מן הכהונה (משום גרושה, שאין אלו גירושין אלא עקירת נשואים), יוצאה כגט פסלה מן האחין

ופסלה מן הכהונה; ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים (לאחר מיאונה, דעקרתינהו לנשואין ואינה בכלל שאר תקנות שגזרו חכמים לכל שאר הנשואות שצריכות להמתין

אחר יציאתן מבעליהן שלשה חדשים),

(כתובות קא, א)

יוצאה כגט צריכה להמתין שלשה חדשים (ואף על גב דליכא לספוקי קטנה במעוברת - לא חילקו חכמים בתקנתן בנשואות) .

מאי קא משמע לן? תנינא כולהו [יבמות פ"ג מ"ד]: 'הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה; נתן

לה גט - הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה' .

'צריכה להמתין שלשה חדשים' איצטריכא ליה, דלא תנן .

לימא כתנאי [תוספתא יבמות פרק יג הלכה ג (ליברמן)]: 'רבי אליעזר אומר: אין מעשה קטנה כלום, ואין בעלה זכאי במציאתה ולא במעשה ידיה ולא

בהפדת נדריה, ואינו יורשה, ואינו מיטמא לה; כללו של דבר: אינה כאשתו לכל דבר, אלא שצריכה מיאון. רבי יהושע אומר:

מעשה קטנה כלום, ובעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפדת נדריה, ויורשה ומיטמא לה; כללו של דבר: הרי היא כאשתו לכל

דבר, אלא שיוצאה במיאון'; לימא רב דאמר רבי אליעזר ושמואל דאמר רבי יהושע?

אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי (כלומר: הא דאמרת שמואל דאמר כרבי יהושע ולא כרבי אליעזר - שפיר קאמרת, דמודה שמואל דלרבי אליעזר אין כתובה לשום קטנה, דהשתא: ירושתה ומציאתה, דמדידה לדידה, קאמר דלא מיתוקמא בה תקנתא דרבנן - כל שכן כתובתה, דמדידה לדידה, שהרי כשתקנו חכמים נשואין ליתומה על ידי אמה ואחיה - להנאתה ולטובתה תקנו, כדאמרינן ביבמות בפרק 'חרש שנשא את הפקחת': כדי שלא יהו נוהגים בה הפקר, שאין קטנה יודעת לשמור עצמה מלהתפתות), [אך אפשר לומר] כי פליגי [רב ושמואל] אליבא דרבי יהושע (כלומר: הא דאמרת דרב כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע - ליתא, דרב - אפילו לרבי יהושע אמרה): שמואל כרבי יהושע, ורב [מפרש את דברי רבי יהושע כך]: עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם (דמעשה קיימין), אלא מדידה לדידה (כגון ירושתה ומעשה ידה ומציאתה שיהו לבעל, כי היכי דלא לימנעו מלישא אותה, וחכמים גזרו שתנשא כדי שלא ינהגו בה הפקר), אבל מדידה לדידה (כגון כתובה ותנאי כתובה) לא.

[במשנה: הממאנת, השניה והאילונית אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות:

אמר ליה רב הונא בר חייא לרב כהנא: אמרת לן משמיה דשמואל 'לא שנו אלא (בלאות ד) נכסי מלוג (שהכניסה לו, ולא שמאום בכתובה, והקרן לאשה ופירות לבעל), אבל (בלאות ד) נכסי צאן ברזל (צאן שהוא קשה ומתקיים לה כבורל, לפי שקיבל עליו אחריות) - אית לה'. (נכסי צאן ברזל - הנישומין בכתובתה: 'ודא נדוניא דהנעלת ליה מבית אבוא' והוא מקבל עליו אחריות להחזירן לה כשתצא ממנו). הוי בה רב פפא: אהייא?]

אילימא א'ממאנת', אי דאיתנהו (קיימין) - אידי ואידי שקלא (שאין לנו לקונסה), ואי דליתנהו (שאין קיימין) - אידי ואידי לא שקלא (בין נכסי מלוג בין צאן ברזל לית לה, שיכול לומר 'שלי הוצאתי, שהרי ברשות בית דין נשאתיה, וכשאוציאנה אחזור מה שקבלתי עלי בכתובה [אלה נכסי צאן ברזל]'; ובנכסי מלוג נמי - אף על פי שלא ברשות הוציאם - מיהו יכול לומר 'אין לי להחזירן עד שאגרשנה, שמא תמות בחיי ואירשנה')!

חידושי הריטב"א מסכת כתובות דף קא עמוד א: ואין טעם זה מחזור זכיון שכבר מיאנה בו שוב אינו ראוי לירשה ומיאונה זהו גיטה, אבל הנכון דהא סברא הוא זכיון דתקון רבנן נשואין לקטנה משום תקנתא והיא באה להפקיע תקנת חכמים, דקנסוה רבנן בכל מאי דכלה מנכסיה שתפסיד, ואי לא לא מיקיימא תקנתא דרבנן ולא משכחא מאן דנסיב לה, ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל שיכול לומר "כל מה שהוצאתי עשיתי בהבטחת ב"ז כסבור שהיא אשתי ושאין לי לפרוע כלום עד שאמות בחייה או שאגרשנה, ועל דעת כן נשאתיה, ואף על פי שלא התניתי - כמי שהתניתי דמי, שדברים אלו בלב כל אדם הם".

אלא א'אילונית'? אי דאיתנהו - אידי ואידי שקלא (שהרי הוא מוציאה מדעת), אי דליתנהו (ומפני שלא היה לו להעלות בדעתו שמא תמצא אילונית אתה פוטר אס באת לחלוק בהן) - איפכא מיבעי ליה: נכסי מלוג, דברשותה קיימי (שלא היה לו לבלותן וללובשן) - אית לה (אי סבירא לך 'עיילא ליה גלימא - קרנא הוי'), נכסי צאן ברזל (שהוא קבל עליו אחריות), דלאו ברשותה קיימי (ברשות הוציאן) - לית לה! אלא א'שניה' (שהם נשואי עבירה, וטעמא דידה משום קנסא וכגון דליתנהו), וקנסו רבנן לדידה בדידה (כלומר: מדינא איפכא מיבעי ליה, אלא חכמים הפכו את הדבר לעקור מהן תורת נשואין: קנסו אותה ממה שהיה ראוי לגבות משלו, ומאי ניהו - מנה מאתים ומזונות, ובלאות דנכסי מלוג שהוציא שלא ברשות) ולדידה בדידה (ואותו קנסו במה שהיה ראוי לו משלה: בלאות דנכסי צאן ברזל שהוציא ברשות).

חידושי הריטב"א מסכת כתובות דף קא עמוד א: ומדינא איפכא מיבעי ליה אלא חכמים תקנו הדבר לעקור מהן תורת נשואין וקנסו אותה במה שהיתה ראוי לגבות משלו דהיינו כתובה ומזונות ובלאות דנכסי מלוג שהוציא שלא ברשות, ולדידה בדידה ואותו קנסו במה שהיה ראוי לו משלה בלאות של נכסי צאן ברזל שהוציא ברשות, עכ"ל, ולשון הגמרא דחוק מאד לפירוש זה דלישנא דבדידה ובדידה לא קיימי הכי כלל,

והנכון כגירסת ר"ח ז"ל וכן גירסת כל הגאונים ז"ל קנסו רבנן לדידה בדידה ולדידה בדידה כי לה קנסו בנכסי מלוג שעומדים ברשותה ובחזקתה ולו קנסו בנכסי צאן ברזל שעומדין ברשותו ובחזקתו.

אמר רב שימי בר אשי: שמע מינה מדרב כהנא (דאמר 'שניה אין לה בלאות דנכסי מלוג', וטעמא משום דקנסו רבנן לדידה בדידה - הא אשה כשרה גובה אותן ממנו, ואף על גב דלא איתנהו): עיילא ליה גלימא (בנכסי מלוג, שלא שמוה עליו בנדונייתה) - קרנא הוי (וקיים לאשה לימכר וליקח בו קרקע, והוא אוכל פירות, ולא אמרינן 'לבישתה הן הן פירותיה, ונכסי בה וניזיל'), ולא מכסי לה ואזיל עד דבלי! והאמר רב נחמן (ב'האשה') 'פירא הוי'!! [רב כהנא -] דרב נחמן פליגא [חולק על רב נחמן].

אין להן כתובה:

אמר שמואל: לא שנא אלא מנה מאתים, אבל תוספת יש להן (דמתנה בעלמא יהיב לה בחיבת ביאה).
תניא נמי הכי: 'נשים שאמרו חכמים (לשון) 'אין להן כתובה', כגון הממאנת וחברותיה - אין להן מנה מאתים, אבל תוספת יש להן. נשים שאמרו חכמים (לשון) 'יוצאות שלא בכתובה', כגון עוברת על דת (בפרק 'המדיר' (לעיל עבא)) וחברותיה (נמצאו עליה נדרים או מומין, והמקללת יולדיו בפניו) - אין להן תוספת, וכל שכן מנה מאתים (כל תורת גיבוי הפקיעו מהן); והיוצאת משום שם דע (שזינתה) - נוטלת מה שלפניה (בנכסי מלוג קאמר) ויוצאה. מסייע ליה לרב הונא, דאמר רב הונא: זינתה - לא הפסידה

(כתובות קא, ב)
בלאותיה קיימין (בלאות שהן קיימין לא הפסידה).
תני תנא קמיה דרב נחמן: 'זינתה הפסידה בלאותיה קיימין'?
אמר ליה: אם היא זינתה - כליה מי זנאי? [ואמר רב נחמן לתנא:]
תני [תצטט כך את הברייתא]: 'לא הפסידה בלאותיה קיימין'!!
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו (הא סתמא דתני תנא קמיה דרב נחמן דפסידה) דברי רבי מנחם סתימתאה (רבי מנחם אמרה, דסתימתאה הוא: הרבה משמועותיו נשנו סתם במשנה ובברייתא), אבל חכמים אומרים: זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין.

אם מתחלה נשאה [לשם אילונית - יש לה כתובה. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר - יש להם כתובה]:

אמר רב הונא: אילונית - אשה ואינה אשה (פעמים היא כאשתו, פעמים אינה כאשתו); אלמנה (לכהן גדול) - אשה גמורה: 'אילונית אשה ואינה אשה'; הכיר בה - יש לה כתובה, לא הכיר בה - אין לה כתובה; 'אלמנה אשה גמורה': בין הכיר בה בין לא הכיר בה יש לה כתובה; ורב יהודה אומר: אחת זו ואחת זו - אשה ואינה אשה: הכיר בה יש לה כתובה, לא הכיר בה אין לה כתובה.
מיתיבי: 'כנסה בחזקת שהיא כן' (שהודיענו שהיא אלמנה) ונמצאת שהיא כן - 'יש לה כתובה' - הא סתמא (הוה ליה 'לא הכיר בה') אין לה כתובה!
לא תימא 'הא סתמא אין לה כתובה', אלא אימא 'כנסה בחזקת שאינה כן' (שהטעתו ואמרה לו "לא נתקדשתי לאדם מעולם") ונמצאת שהיא כן - אין לה כתובה.

אבל סתמא (שלא התנה עמה, ומיהו לא הכיר בה) מאי? אית לה (יש לה)? אדתני 'בחזקת שהיא כן ונמצאת שהיא כן יש לה כתובה' לשמעין סתמא, וכל שכן הא! ועוד: תני 'כנסה בידוע' (שהיא אלמנה) ונמצאת בידוע - יש לה כתובה; כנסה סתם אין לה כתובה! תיובתא דרב הונא!
רב הונא - מתניתין אטעיתיה: הוא סבר: מדקא מפליג באילונית (דאם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה) ולא קמפליג באלמנה - מכלל דאלמנה, אפילו בסתמא נמי אית לה, ולא היא: כי קתני לה לאלמנה (וקאמר יש לה כתובה) - אפלוגתא דאילונית קאי (לאחר שחילק באילונית ופירש: 'הכיר בה' - יש לה כתובה) - שנאה לאלמנה אצלה, וקאמר: אף אלמנה נמי: שהכיר בה ונשאה לשם אלמנה - יש לה כתובה).

הדרן עלך אלמנה ניוזנת